

מאחורי הכותרות: ניתוח של המצב ברצועת עזה

הירי הקטלני במפגינים בשבועיים האחרונים ליד הגדר בין ישראל לרצועת עזה מניב תגובות בעולם כולו. גורמים פוליטיים בישראל מתארים את המתרחש כאיום נקודתי, שיזום חמאס, על גבולותיה הריבוניים של ישראל. בכך הם מוחקים הקשר רחב יותר, של מערכת יחסים ארוכת שנים, שמנהלת ישראל עם תושבי הרצועה: שליטה בת חמישים שנה, ששיאה [בסגר](#) חמור, הנמשך כבר למעלה מעשור. המחאה הנוכחית אינה מנותקת מהקשר זה, ומהסכסוך האזורי על מורכבויותו, ופתרונה לא יושג באמצעים צבאיים.

בלי קשר לזהות המוחים, הגופים שמארגנים אותם או הנושאים שאותם הם מבקשים לקדם, אוסר הדין הבינלאומי על שימוש בכוח קטלני אלא אם הוא נחוץ כדי למנוע פגיעה בחיי אדם – ובמקרה זה, רק כאמצעי אחרון ובמידה הנדרשת להסרת הסיכון בלבד. בשום מקרה, השתתפות בהפגנת מחאה, גם אם אינה "מחאה שקטה" וכוללת התפרעויות או הפרות סדר, אינה מהווה כשלעצמה השתתפות ישירה במעשה איבה או סיכון חיים קונקרטי שניתן להגיב כלפיו בירי. אין ספק כי האובדן בנפש בסמוך לגדר יכול וצריך היה להימנע לו נהג הצבא על פי הוראות אלה של הדין הבינלאומי.

תושבי רצועת עזה חיים כבר למעלה מעשור תחת מגבלות תנועה מחמירות ביותר שמטילה ישראל, בהם סגר ימי, אווירי ויבשתי. מציאות חיייהם הבלתי נסבלת עוד הידרדרה בעקבות שלושה סבבים מסלימים של לחימה, והביאה [לתשתיות קורסות](#) ולחסכים חמורים במשאבים אלמנטריים כאספקה סדירה של מים, חשמל וסילוק שפכים.

ישראל מנהלת מול תושבי עזה [משטר היתרים](#) שרובו איסורים. היא שמחליטה מי ומה נכנס לעזה ומי ומה יוצא, ומתי, והיא [שמפרידה במכוון](#) בין חלקי הטריטוריה הפלסטינית, בין היתר כדי שרצועת עזה תתקבע כיישות נפרדת. התוצאה היא, בין היתר, [כלכלה](#) קורסת, [משפחות שסועות](#), [שירותי רפואה](#) לקויים, [פוטנציאל משובש](#). מובן שהפילוג הפנים-פלסטיני והסנקציות ההדדיות שמטילים הצדדים מחמירים את מצב תושבי עזה, כפי שהסגירה המתמשכת של מעבר רפיח למצרים עוד מקצינה את מצוקת הסגר הישראלי. התושבים מתקיימים בחבל ארץ שמתנדנד מזה זמן על ספו של משבר הומניטרי, שקועים במציאות ללא אופק. בין היתר, מטרת המחאה היא להיראות, לתבוע פתרון.

פתרון כולל יגיע רק עם סיום הכיבוש. אך גם היום אין כל הצדקה למשטר היתרים חונק ולמגבלות הגורפות והשרירותיות שישראל מטילה. האוכלוסיה הצעירה מאוד של רצועת עזה משכילה, שאפתנית ומלאה בפוטנציאל. הניסיון לצבוע את כל תושבי רצועת עזה כפעילי טרור הוא מעשה הסתה נורא, שמבקש לחפות על התנהלות כושלת, שאין מאחוריה חשיבה ארוכת טווח.

ההידרדרות בעזה עקבית והיא תוצאה של מדיניות מכוונת. הפער בין צרכי האוכלוסייה לבין המשאבים העומדים לרשותה גדל, ולמרות שניתן היה לעשות כדי לתקן, הדברים לא קורים.

- בעקבות ההרס העצום שגרמה הלחימה בקיץ 2014 וההתגייסות הבינלאומית לשיקומו, הכריזה ישראל על הרפייה מסוימת במשטר ההיתרים, ואכן בשנתיים שבאו לאחר מכן חל גידול במספר העוברים במעבר ארז, מבלי שהקריטריונים להיתרים השתנו מהותית – מקרים הומניטריים חמורים, אנשי עסקים וסוחרים מורשים, צרכים משפחתיים מדרגה ראשונה (לוויה, חתונה או ביקור חולה אנוש). אלא שבמהלך 2017 הצטמק מספר העוברים

בחצי. גם אחוזי ההיענות של ישראל לפניות חולים שביקשו לצאת כדי לקבל טיפול מציל חיים שאין למצוא ברצועה נפלו מ-93 אחוז ב-2012 ל-54 אחוז ב-2017. מספר המחזיקים בהיתרי סוחר צנח ב-85 אחוז בין סוף 2015 לדצמבר 2017.

- מצב התשתיות ברצועה מחפיר. הזנחה של עשרות שנים גרמה לפיגור דרמטי אחר הצרכים. כמות החשמל הנרכש מישראל לא השתנתה, תחנת הכוח פועלת על דלק יקר ומזהם, שהתשלום עליו הוא סלע מחלוקת בין הפלגים הפלסטיניים, הקווים ממצרים מספקים כמות קטנה והאספקה לא קבועה, ובסך הכל, גם כשכל המקורות במיטבם, לרשות התושבים יהיה חשמל שהוא כמחצית מהדרוש להם. המים בברזים אינם ראויים לשתיה. מיליון ליטר שפכים לא מטופלים זורמים לים מדי יום. בתנאים אלה ישראל עדיין מקשה מאוד על הגופים האחראים להכניס חומרי גלם ומכשירים. מנופים וגנרטורים נחוצים חיכו שנים לאישור ישראלי.
- בעקבות "צוק איתן" ביטלה ישראל את האיסור הגורף על שיווק סחורה תוצרת עזה בחלקה האחר של הטריטוריה הפלסטינית, הגדה המערבית, ובישראל. אלא שישראל גם מקפידה לבחור איזה סחורה, לא פעם כמה ממנה, וגם מתי ולאן תצא. אחוזי האבטלה בעזה התייצבו על מעל 40 אחוז. בקרב צעירים כ-60 אחוז. מבלי שיוורשו לצאת לעבוד מחוץ לרצועה ומבלי שיתאפשר לכלכלה בעזה לנסוק לפוטנציאל המוכח שיש לה, משתמר גם כאן מצב הישרדותי, שמותיר את תושבי הרצועה תלויים בסיוע הומניטרי לצורך קיום בסיסי.